

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. VI. Non obligat petitio amentis, vel ebrij. Excusat subinde à redditione debiti magnum detrimentum in bonis fortunæ, ac famæ, aut magna utilitas in ijsdem. Similiter nimietas prolis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

CONCLUSIO VI.

Non obligat petitio amentis, vel ebrii. Excusat subinde à redditione debiti magnum detrimentum in bonis fortunæ ac famæ, aut magna utilitas in iisdem. Similiter nimietas prolis.

167. Ob nimietatem prolis possunt conjuges communi consensu abstinere à copula.

Quod propter hanc nimietatem conjuges communi consensu possint abstinere à copula, nulli potest esse dubium; quippè, ut patet ex dictis, nulla est per se obligatio ad petendum debitum; & Omnes fatentur, conjuges communi consensu posse vovere continentiam, per quod utique votum reddunt sibi tam petitionem, quam redditionem illicitam. Ergò multò magis possunt communi consensu abstinere à copula, seu generatione prolis, quæ licet sit finis Matrimonij, haud equidem obligans, ut satis patet ex alibi dictis; maximè cum, mutata voluntate conjugum, queat obtineri, & voluntas sine peccato mutabilis sit; & debeat mutari, si id necessarium sit ad evitandum incontinentiæ periculum, nisi damnum proventurum ex copula huic periculo præponderet, juxta regulam charitatis.

168. Hæc nimietas aliquando excusat à redditione debiti, ex Sanchez.

Ex quo fit, ut subinde nimietas prolis excuset à redditione debiti; quando scilicet parentes non sunt tot filios alendo, ut docet Sanchez sup. disp. 25. n. 3. cum Aliis, quos citat, secluso incontinentiæ periculo in altero conjugè. Quia, inquit, ab aliis justitiæ debitis persolvendis excusat magna incommoditas; non enim cum magno sui incommodo tenetur quisquam restituere. Præterea; quia non tenetur conjux reddere, si timor probabilis adsit periculi aut detrimenti prolis jam genitæ: quod tamen verisimile est aliis filiis jam natis, si adhuc proles multiplicetur, parentibus destitutis facultatibus, quibus eos alant. Sic ille.

Herinx.

Quod (ut notat Herinx hîc disp. 7. n. 5.) facilius locum habere posset in honestis & nobilibus, qui non possint alere multas proles sine notabili statûs detrimento. Quantumvis non sufficere nimiam prolium multiplicationem, etiam juncto gravamine paupertatis, censet Coynck disp. 34. dub. 3. & Alii, eò quod gravamen istud nimis remotè & accidentaliter oritur ex redditione debiti, ad quam proinde conjuges videntur se obligasse, etsi inde remotè nata sit sequi paupertas, quæ, velut effectus per accidens, non videtur posse impedire Matrimonij finem principalem. Sed hæc ratio non urget.

169. Communes pauperes non excusantur, juxta Præpositum.

Plausibilius quoad communes pauperes admittit Præpositus q. 6. dub. 6. quod non videantur excusari, etsi proles tot non possint alere, eò quod nec patiantur detrimentum statûs, nec difficultas alendi proles videatur in illis adeò ponderanda, cum pane mendicatio vivere

Bosco De Matrim. Pars II.

possint. Quod judicio prudentis, attentis personarum circumstantiis, discernendum est. Ita Herinx.

Et Sanchez sup. cum Pet. de Ledesma ait, id accipiendum esse, quando parentum facultates non sunt ad alimenta sufficientes; secus ubi eis præstandis sufficiunt, parentibus superstitibus, quàmvis, iis defunctis, divisæ inter tot liberos non sufficiant. Quia satis est, ut parentes sufficienter prolem alant, dum vivunt, & post eorum obitum, si facultates non sufficiant, prolis erit, aliunde victum quærere. Ita hic Auctor.

Limitatio ex Sanchez & Ledesma.

Alioqui per se loquendo nimietas prolis non excusat, juxta eundem sup. n. 2. & Alios communitet. Quia, inquit ille, cum sobolis generatio, humanæque speciei propagatio, sit primarius Matrimonij finis, illudque honestet, fieri repugnat, ut exuberantior hujus finis executio eximat à debiti redditione, quæ medium est ad illum comparandum.

Hinc etiam ut ibidem notat n. 4. culpa est mortalis, debitum negare, eò quod alter conjugum à Judæis aut Saracenis originem ducat, ne proles eâ maculâ afficiatur: quia cum ad finem generationis Matrimonium in initum sit, neque ex hoc capite irritetur; verum jus acquiritus ad debitum conjugale, quod est necessarium ad generationem. Et aliunde melius est proli sic esse, quàm numquam esse: si autem possent debitum negare, numquam esset, ut nemo non videt. Atque hæc de ultima parte Conclusionis.

Venio ad primam, quæ loquitur de amentia & ebrietate. Equidem quod attinet ad amentiam, si non est perfecta, sed conjuncta cum aliquo usu rationis, & sufficienti libertate ad peccandum, liquidò manifestum est, eam non excusare à redditione debiti. Idem est, si conjuges solùm sint amentes in una aut altera re; cum tamen circa Matrimonium & alia sint sui compotes. Nam & eos posse primò contrahere Matrimonium, alibi diximus; quæ ergo ratione possent excusari à reddendo debito, quando talis amentia supervenit Matrimonio jam contracto?

Et consimiliter, si amentes lucidis fruuntur intervallis, & eo tempore petant debitum, indubiè per se loquendo reddendum est, nam & tali tempore possent primò contrahere; quia tunc liberè & actu humano contrahunt, & petunt jus suum, ex priori contractu proveniens. Quidni ergò contractus valeat, & jus reddi debeat?

Dixi: Per se loquendo: quia si lucida intervalla essent rara, & probabile periculum verteretur perpetuæ amentis, atque ita defectus educationis prolis, aut abortûs: estò Matrimonium, quod primò contraheretur, valeret, equidem usus ejus aliquando foret illicitus, juxta statim dicenda de perfecta & totali amentia, nullisque intermissionibus gaudens. Quæ utique per se atque ex natura rei excusat conjugem sanum à redditione debiti, tametsi nullum abortûs, aut damni conjugis periculum subfit. Quàmvis enim amens (& idem est de ebrio)

170. Nimietas prolis per se non excusat.

171. Quando amentia non excusat.

Quid si amentes lucidis fruuntur intervallis.

172.

Perfecta amentia ex natura rei excusat conjugem sanum. Probatio.

H h h 2

retineat

retineat dominium corporis, prius comparatum per validum contractum Matrimonij; attamen non petit debitum actu libero & humano, cum ejus incapax sit; sed eo modo, quo quis somnians peteret debitum, quæ petitio, secundum Omnes, non obligat ad redditionem.

Confirmatur ex Sanchez.

Et confirmatur (inquit Sanchez sup. disp. 23. n. 10.) Quia sicut vir amittit ob furorem jus ad suam, bonorumque administrationem, ita ad usum Matrimonij, ita ut exigens obliget. Sic ille.

173. Obiectio.

Sed contra: copula amentis potest habere duplicem suum finem, scilicet generationem prolis, & remedium concupiscentiæ; bonorum autem conveniens administratio, est amenti aut ebrio moraliter pro illo tempore impossibilis.

Solutio.

Respondeo: inde tantum sequitur, quod conjux sanus possit per se reddere debitum; per se, inquam, id est, nisi sit periculum abortus, aut imminet grave damnum sibi ipsi vel proli; v. g. si mulier sit amens & furiosa simul; neque est sterilis, sed fecunda; non licet ei reddere debitum propter periculum suffocationis foetus seu abortus: licet autem, si est quæta aut sterilis; quia tunc cessat dictum periculum, & sanus utitur jure suo.

174. Quid si solus vir amens sit, licet etiam petere.

Similiter cessat, quando solus vir amens est; unde tunc non solum licet reddere, sed etiam petere & incitare ad copulam. Est quoque foret periculum effusionis seminis extra vas. Quia (inquit Sanchez sup. n. 7.) conjux sanus operam rei licitæ, & præter ejus intentionem ac per accidens evenit effusio illa: et si aliquando ita contingat ex amentis culpa, non semper ita eveniet; ac proinde non est interdicens copula conjugi sano.

An teneatur reddere.

Si inferas: ergo tenetur tali casu reddere debitum. Respondeo neg. Conseq. quia, ut patet ex sup. dictis, in aliis multis casibus possunt conjuges debitum reddere, etsi non teneantur, etiam ad hoc requisiti à conjuge sano; quanto magis à conjuge amente aut ebrio, cujus petitio non est humana, & ideo minimè obligans, ut sup. diximus?

175. Teneatur aliquando ex ebriitate, juxta Sanchez.

Interim fieri potest, ut teneatur reddere, imò etiam petere; non ex justitia, sed charitate; quando scilicet sine incommodo notabili respectivè potest reddere, & petere, & nisi reddat, aut etiam petat, imminet periculum conjugi amenti, aut etiam ebrio, vel extraordinariæ pollutionis, vel certè, quod pejus est, adulterii seu commixtionis cum altero. Ita docet Sanchez sup. cum Aliis, quos citat.

Oppugnatur à Dicast.

Sed hoc difficile apparet Dicastilloni disp. 9. n. 51. pro casu, quo tantum est periculum extraordinariæ pollutionis: tunc enim, inquit, illa effusio seminis, facta ab infano, omnino per accidens est; & in illo, vel alia persona extrinseca, nullum est peccatum, de illaque pollutione sic contingente non amplius curandum est, quam de pollutione in somnijs. Unde sicut non tenetur conjux petere debitum, aut reddere tali conjugi, ex eo precisè, quod timeret probabiliter, sibi met conjugi sano eventuram pollu-

tionem in somnijs omnino inculpabiliter, nisi peteret aut redderet debitum tali amenti; multò minus ad id tenebitur ad evitandam pollutionem in ipso amente; perinde enim est, quod pollutio contingat in amentia, atque in somnijs. Sic ille.

Ego autem dico: sicuti conjux sanus tenetur petere & reddere tali amenti, si commodè possit, & sciret, quod aliàs ab ipso per tactus inhonestos in somnijs pollueretur; sic identidem ad id tenebitur, ad evitandam pollutionem, quæ in ipso amente fieret per similes tactus. Ratio mea est; quia pollutio sic procurata, quamvis non liberè, peccatum est materiale, quod quilibet tenetur impedire in se, vel in alio, quantum commodè fieri potest. Sicuti teneor me non inebriare, quando prævideo in ebrietate fornicationem, homicidium & similia, secus si pollutionem viâ naturali proventuram. Siquidem hæc non est peccatum materiale, sed miseria corruptæ naturæ, subserviens ad eisdem allevationem; unde & in vigilia licet eam permittere, v. g. si contingat Confessario ex auditione turpium peccatorum. Censetur autem, quod etiam liceret ei audire Confessionem, si prævideret in ea procurandam pollutionem? Minimè, inquis; sed quid mirum, cum in Confessario foret voluntaria; in alio autem casu planè involuntaria?

Fateor hæc disparitatem; sed illa solum probat, in uno casu esse peccatum formale; in alio autem tantum materiale: jam autem non solum peccatum formale subjacet correctioni fraternæ; sed etiam materiale dumtaxat; maxime, quod est contra jus naturæ, quale foret pollutio procurata in homine amente vel ebrio. Et de tali pollutione procurata intelligo ego, salvo meliori, sententiam Sanchez; non de ea, quæ viâ naturali amenti contingeret.

Et verò adulterium amentis, nonne & ipsum tantum foret peccatum materiale, saltem ex parte ipsius? Et fieri posset, quod etiam ex parte alterius, propter ignorantiam, aut similem amentiam; & tamen ad istud præcavendum teneretur conjux sanus petere & reddere debitum, juxta eundem Auctorem. Cur ergo non similiter ad evitandam extraordinariam pollutionem? Expectabo disparitatem.

Interim quæro, quid si uterque conjux amens sit perfectè & totaliter, ac sine lucidis interval-
178. Si uterque conjux sit perfectè & totaliter amens, separandi sunt, ex Sanchez.

lis? Respondet Sanchez sup. n. 5. separandi sunt, donec ad mentem redeant, & reus esset culpæ, qui eos incitaret ad copulam. Quia licet ipsi amentes minimè delinquant defectu libertatis: at qui eos copularet, concurreret ad evidens prolis educandæ damnum; careret quippè parentibus, qui eam educare instruerique possent.

Et confirmatur: quia propter simile prolis detrimentum, vagus concubitus est illicitus. Imò in hoc eventu magis destituta est proles, quam ubi concubitus est vagus. Sic ille cum Aliis, quos citat. Et putat esse peccatum lethale.

Sed tu cogita, quod facile possit esse provi-

sum proli de bona educatione & instructione. Scio fornicationem esse illicitam, tamen hic

176. Desenditur ab Auctore.

177. Quomodo Auctor intelligat semper sententiam Sanchez.

178. Si uterque conjux sit perfectè & totaliter amens, separandi sunt, ex Sanchez.

179. An incurre eos ad co- hic

*copulam sic
peccatum
mortalis.*

hic & nunc absit omne periculum malæ adu-
cationis prolis : sed quid mirum, cum habeamus
legem divinam, prohibentem eam ob talem fi-
nem ? Jam autem sine legis cessante in casu ali-
quo particulari solum negativè, non propterea
cessat ipsa lex, juxtà receptissimam doctrinam :
hic porro cum non obstat alia lex, quàm chari-
tatis, si hic & nunc nullum est periculum damni
prolis, sed optimè ei provifum erit de educa-
tione & instructione, cum melius sit ei sic esse,
quàm nunquam esse, non poterit conqueri de
injuria sibi facta, aut damno illato. Suppono,
quòd non sit etiam periculum amentia, aut ab-
ortus vel occisionis prolis.

*Judicium
Auctoris.*

Sanè, salvo meliori judicio, existimarem, tali
casu non fore illicitum, incitare conjuges amen-
tes ad copulam, nisi aliquid aliud obstat. Sicut
id non est illicitum, quando sunt steriles, aut
quando unus tantum eorum est amens. Vellem
audire disparitatem.

180.

*Quid si
amentes, qui
incitantur,
non forent
conjugati.*

Secus dicendum, si amentes isti, qui incitan-
tur ad copulam, non forent conjugati ; tunc si-
quidem ille, qui incitat, peccat mortaliter, et-
iam secluso periculo prolis ; simili modo, quo
peccaret, si essent sibi compotes, qui forni-
cantur. Estò enim amentes, defectu libertatis,
non peccent peccato formali fornicationis ; ne-
mini tamen dubium esse debet, nec verò potest,
quin copula illa sit verè fornicaria materialiter ;
igitur ad eam incitans convincitur habere affe-
ctum ei conformem : quidni ergò lethaliter
peccet ? Et à fortiori peccabit lethaliter, si adsit
periculum prolis. Quia (inquit Sanchez sup. n.
6.) gravius esset prolis damnum, quàm si men-
tis compotes essent.

181.

*Qui custo-
diant amen-
tes debent
eos à copula
arcere.*

Unde infert idem Auctor : teneri eos, qui-
bus amentium custodia deputata est, niti, ne
congregiantur, sicut tenentur curare, ut absti-
neant ab aliis malis inferendis. Non tamen is
concubitus est contrà naturam, cum ex eo pos-
sit generatio sequi. Tenetur autem, qui eos ita
copularet, fateri easdem circumstantias, quæ fa-
tendæ essent, eà copulâ habitâ inter personas
mentis compotes, quia talis circumstantia volita
est à copulantibus illos amentes : at velle, ut
aliquis ad consanguineam accedat, est peccatum
incestus.

Et confirmatur ; quia suadens cuiquam accef-
sum ad conjugatam, ignaro conjugii, reus est
adulterii ; quia reverà is concubitus eà affe-
ctus est circumstantiâ, non ignoratâ à suadente,
quàmvis accedens ab ea excusetur ratione igno-
rantia. Hactenus Sanchez.

182.

*An incitans
amentem,
qui habet
votum ca-
stitatis, ad
fornicatio-
nem, sit reus
sacrilegij, ex
Dicast.*

Hoc tamen ultimum (inquit Dicastillo sup.
n. 41.) quàmvis probabilissimum & fortasè
verum, & in praxi ita servandum, suam habet
difficultatem pro omnibus casibus absque ulla
distinctione loquendo ; quàmvis enim in ple-
risque verissimum sit, ut si aliquis amentium
conjugatus sit, in quo casu sic incitans est causa
injustitiæ commissa, ergà conjugem alterum :
in aliis tamen casibus, v. g. voti emissi ab illo
amente servandi castitatem, quando erat sui
compos ; non video, quâ ratione tam certum sit,

sic incitantem amentem, habentem votum, pec-
care peccato sacrilegij contrà votum castitatis,
quòd amens olim prudens emiserat.

Nam licet demus doctrinam generalem,
scilicet eum, qui movet aut incitat alium ad ali-
quod peccati genus, peccare eodem genere pec-
cati, cum eo qui sic incitatus peccat, saltent
malitiâ secundariâ, quatenus præceptum obli-
gans aliquem ad aliquid faciendum, vel omit-
tendum, ex natura rei obligat cæteros, ut non
hortentur aut incitent illum ad contravenien-
dum tali præcepto : quàmvis, inquam, hoc ita
esse generaliter fateremur : tamen in nostro
casu ille, qui incitat amentem habentem votum
castitatis ad copulam, non est causa, ut amens
frangat votum, neque ut amens peccet contrà
illud, sitque infidelis Deo & sacrilegus, quia
nihil tale committit in illo actu, ergò non pec-
cat eo genere peccati, quo peccaret, si amens
ille fuisset sui compos. Imò si rectè expendam-
us, nec malitiâ secundariâ fornicationis intrâ
genus intemperantiæ peccat, quicumque inci-
tat amentes ad copulam, quia non est causa, ut
illi sint intemperantes & veneri ; tales enim
non sunt in eo actu. Hucusque Dicastillo.

*Probatur
quòd non.*

Ego autem dico : si rectè expendamus, pec-
cat malitiâ fornicationis intrâ genus intempe-
rantia, quicumque deliberatè incitat amentes
ad copulam ; quia est causa, quòd illi sint in-
temperantes & veneri ; tales enim sunt in eo
actu, non quidem formaliter, sed materialiter ;
quòd sufficit, ut affectus deliberatus ei conformis
habeat malitiam fornicationis ; veluti si
quis vellet deliberatè, ut sibi contingeret for-
nicari, id est, copulari non suæ in sommo aut
ebrietate.

183.

*An peccet
malitiâ for-
nicationis
intrâ genus
intemperan-
tia.*

Admittit Dicastillo sup. sic incitantem a-
mentes peccare ; sed solum, inquit, quia inci-
tat ad actum, quem naturæ leges non per-
mittunt in natura rationali, nisi inter con-
juges & sui compotes, id est, non amentes,
quorum saltem alter possit servire ad rectam
prolis educationem.

184.

*Probatur
quòd sic.*

Sed quæro te, lex illa naturæ est lex tempe-
rantia ? Quæ ergò ? Lex Charitatis ? Hæc non
obligat, ubi per se vel per accidens nullum est
periculum damni, ut sup. diximus : ergò eo
secluso, incitans nullatenus peccaret. Sin autem
est lex temperantiæ, liquet, incitantem contrà
eam peccare ; quia est causa intemperantiæ, id
est, copulæ, quam non permittit temperantia
in natura rationali, nisi inter conjuges & sui
compotes, id est, non amentes, quorum saltem
alter possit servire, ad rectam prolis educationem,
ut sup. audivimus.

Est nanquid eadem ratio incestus aut voti ?
Respondeo : si incestus foret contrà legem na-
turalem, v. g. inter patrem & filiam, planè ea-
dem esset ratio : nam etiam inter amentes est
peccatum materiale incestus ; loquor secundum
eam sententiam, quæ docet, legem naturalem,
utpotè inscriptam cordibus hominum, obligare
etiam amentes, ebrios, somniantes, ignorantes,
quàmvis ipsi contrà eam non peccent formaliter

*An sit ea-
dem ratio
incestus.*

defectu voluntarii. Sin autem accipiatur incestus solum ex lege Ecclesiae, v. g. inter sanguineos in gradibus ulterioribus, cum lex Ecclesiae non obliget amentes, juxta communem opinionem, sicut inter amentes talis copula non foret incestuosa, nequidem materialiter; dico, qui incitaret eos ad illam copulam, non peccaret peccato incestus, neque eam circumstantiam deberet explicare in Confessione.

185. *An sit eadem ratio voti.*
Et idem assero de voto; quippe votum non obligat, nisi ad abstinendum ab omni & solo actu externo & interno perfecte deliberato; id est, actus indeliberatus non est objectum voti, atque adeo amentes non peccant contra votum suum, nequidem materialiter; quia deest materia ejus; quid ergo mirum, si incitans ad actum indeliberatum, etiam non peccet contra idem votum?

Occurritur objectioni.
Si dixeris: neque praecipuum, Non fornicaberis, prohibet fornicationem involuntariam; sed eam tantum, quae est actus saltem imperfecte deliberatus. Respondeo: in ea sententia, neque incitantem amentes peccare contra istud praecipuum. Dummodo conceperis, neque ebrium, neque somniantem peccare materialiter contra legem naturae fornicando; atque adeo neque eum, qui tales incitaret ad fornicationem. Quae enim disparitas? Nam & amentia non semper est perpetua, Haec dicta sint inquisitionis ergo, non resolutionis, quam doctioribus relinquo.

186. *Qui incitat amentes ad adulterium, peccat contra justitiam, ex Dicast.*
Benè notat Dicast. sup. n. 42. eos, qui incitarent amentes ad adulterium, peccare contra justitiam, etiam per se & directe, estò non peccaret contra temperantiam. Ratio, inquit ille, disparitatis est; quia ad peccandum peccato injustitiae, etiam directe & per se, non est necessarium, quod ille, qui incitatur ad inferendum damnum, peccet per se contra justitiam; sufficit enim, quod incitans ipse sit voluntaria causa damni, quod tertio infertur: tale autem infertur, quando corpus amentis conjugati copulatur alteri non conjugii, cujus damni causa est ipse incitans.

Unde in tali casu sic incitans non peccat peccato secundario injustitiae, quatenus causa, quod amens peccet peccato injustitiae; sed peccat peccato primario & directo, quatenus ipsemet est causa, incitando amentem, damni contra conjugem amentis; at verò incitans alterum non conjugatum, etiam habentem votum, non potest peccare peccato fornicationis secundario vel sacrilegii secundario, nisi quatenus causa, quod alius peccet tali genere peccati; in nostro autem casu amens non peccat; atque adeo nec incitans, qui solum peccat tunc, quatenus incitat ad actum, non eodem modo & cum talibus circumstantiis factum, cum quibus lex naturae praecipit fieri, aut sine quibus fieri vetat, ne alloqui vergat in damnum prolis, non benè educandae. Sic ille. Consequenter ad illa, quae sup. dixerat, & jam satis expendimus.

187. *Probatur.*
Certum est, quod quilibet habeat jus, ne ego per me vel per alium quemcumque, liberè aut

naturaliter operantem, damnum injustum ei faciam, v. g. canem, aut aliud animal incitem ad eum mordendum, aut aliter nocendum in bonis corporis vel fortunae, tametsi animal damnificans nullatenus peccet, sive formaliter, sive materialiter. Ergò id faciendo, pecco contra justitiam per se & directe; ut autem peccem contra temperantiam v. g. oportet ut actus ille, cujus sum causa, saltem materialiter ei repugnet, & non excusetur à formali peccato, nisi defectu voluntarii; quod dum ego adjungo, jam respectu mei est peccatum formale, id est, ego pecco formaliter; contra quam virtutem, si non contra temperantiam? Expectabo responsum.

Interim pergam ad ebrietatem, quae & ipsa, ut sup. insinuavi, excusat conjugem à redditione debiti, quod ab ebrio petitur; quia & haec petitio non est actus humanus; excusat, inquam, per se loquendo; nisi scilicet obftet periculum incontinentiae; quamquam & tunc in rigore non obliget petitio; adeoque qui negaret debitum, non committeret injustitiam, sed tantum contra charitatem peccaret. Ex quo patet, ebrietatem non semper prohibere copulam. Imò ordinariè non prohibet, sive vir ebrius sit, sive mulier, aut uterque. Quia cum ebrietas cito transcat, non est periculum abortus; tametsi mulier ex eo coitu concipiat; cessat quodque damnum prolis educandae.

188. *Ebrietas excusat à redditione debiti.*
Restat secunda pars Conclus. quae parvam habet difficultatem, supposita veritate hactenus dictorum; ex quibus constat, non in omnibus circumstantiis obligare redditionem debiti; sed tunc solum, quando non adest rationabilis causa negandi; est siquidem praecipuum affirmativum, quod licet obliget semper, non tamen ad semper, ut sup. notavimus ex Scoto 4. dist. 32. q. un. n. 2. ibi: *Dico quod (redditio debiti) est actus praecipui affirmativi, explicantis justitiam commutativam. Praecipuum autem affirmativum obligat semper, sed non ad semper, sed pro quando actus potest esse debite circumstantionatus. In casu autem nostro non est debite circumstantionatus.*

189. *Probatur.*
Quia conjuges (inquit Sanchez sup. disp. 4. n. 13.) in ipso Matrimonii contractu pollicentur sibi mutuam obsequium & operarum communionem, quantum ad oeconomiam, & propriae domus gubernationem; & ad hoc tendit societas conjugalis. Ergò quoties viri prudentis arbitrio ad familiae gubernationem, & rei familiaris necessitatem exigitur diuturna absentia viri, non debet haec cenferi irrationabilis & illicita; atque adeo nec irrationabilis, nec illicita negatio debiti, quae absentiam illam necessario consequitur.

190. *Pro ea fiat quotidiana praxis.*
Et sic habet quotidiana praxis, quae est optima legum interpret, quae etiam licentiat virum, ut, dum Princeps ad bellum convocat, invita quoque uxore peregrè proficiscatur, quando id exigit bonum commune, quod praeponderat bono privato. Summa summarum, lex seu regula charitatis in his omnibus inspicienda est, sicut jam non semel diximus; nam lex justitiae contra

